

ЎҚУВЧИЛАРГА ЭКОЛОГИК ТАРБИЯ БЕРИШ-БУГУННИНГ ЭНГ ДОЛЗАРБ ТАЪЛИМ ШАКЛЛАРИДАН БИРИ БЎЛИШ КЕРАК!

*Ўзбекистон Экологик партияси Қорақолпоғистон республикаси
Чимбой тумани кенгаши раиси: А.К.Тажимов*

Аннотация: Мақолада дарсдан ташқари вақтларда экологик тарбияни амалга ошириш технологияси ҳақидаги фикрлар баён қилинган. Ёш авлодни она ватанга, табиатга меҳрли этиб тарбиялаш. Уларга соғлом ҳаётни тадбиқ этиш, муносиб атроф - муҳитни, табиат берган неъматларни тоза ҳолида мерос қилиб қолдириш, уларнинг қадрига етиб, асраб- авайлаш сингари тарбиявий тушунтириш ишларини олиб бориш каби масалалр баён қилинган .

Таянч сўз ва тушунчалар: табиат, экология, атроф-муҳит, қадрият, дарс, тарбиявий тадбир, таълим, тарбия.

Инсон табиат билан узвий алоқадорликдадир. У табиат билан алоқа ва муносабатда бўлмасдан туриб, яшай олмайди. Инсон ҳаётини табиатдан, табиий бойликлардан айриликча ҳолда тасаввур этиш мумкин эмас. Ўзбекистон Республикаси биринчи Президенти Ислоҳ Каримов экологик муаммолар хусусида фикр юритиб, шундай деган эди: «Асрлар туташ келган паллада бутун инсоният, мамлакатимиз аҳолиси жуда катта экологик хавфга дуч келиб қолди. Буни сезмаслик, қўл қовуштириб ўтириш ўз-ўзини ўлимга маҳкум этиш билан баробардир» Табиатни эъзозлаш, атроф-муҳитни муҳофаза этиш ҳақидаги йўл-йўриқлар ажодлармиздан асрлар оша маънавий мерос сифатида илҳом манбаи бўлиб келган. Табиатга меҳр одам дунёга келган пайтидан, гўдаклик чоғидан бошлаб унинг қалбига синга бошлайди. Табиатга меҳри кучли бўлган одамнинг элулусга, Ватанга бўлган меҳр-муҳаббати ҳам юксак бўлади. Таълим-тарбияда, айниқса, табиатни эъзозлаш ҳақидаги шарқона, ўзбекона таълим-тарбияда ҳикмат кўп. Бунинг учун энг аввал кичик мактаб ёшидаги ўқувчиларни экологик жиҳатдан маънавийли ёшлар қилиб тарбиялашимиз лозим. Экологик тарбия ўқувчиларда атроф-муҳит, олам ва одам, ҳайвонот ва ўсимлик дунёсига меҳр-муҳаббат муносабатларини шакллантиради. Ватанимизда экологик вазият ва экологик тарбияга мустақилликдан кейин катта эътибор қаратилган. Унга қадар эса Ўзбекистондаги экологик муаммолар эътиборга олинмаган. Шу сабабли мамлакатимиздаги экологик аҳвол бир қанча муаммоларни келтирмоқда. Бу муаммоларни ҳал қилишда экологик тарбия таълим тизимининг асосий йўналишларидан бирига айланди. Эндиликда атроф-муҳит, табиат бойликларига эътиборсиз бўлиш бутун сайёрага жиддий зарар етказиши мумкинлиги аниқ

бўлиб қолди. Инсон билан табиат ўртасидаги муносабатлар муаммоларини ечиш зарурати туғилди.

Шу баробарида экологик вазиятни соғломлаштириш асосий ишлардан бири бўлиб қолди. Бошланғич синф ўқувчиларида экологик маданиятни таркиб топтириш уларга табиат, атроф-муҳит билан қандай муносабатда бўлишни ўргатиш ва ташкил этиш таълим тизимининг долзарб масаласига айланди. Янги асрнинг баркамол кишиси ўзида экологик тарбия унсурларини ҳам намоён эта олиши замон талабидир. Экологик маданият – атроф-муҳит тўғрисида чуқур билим, табиатни асраш туйғусига эга бўлиш, ўсимликлар ҳамда ҳайвонларга нисбатан ғамхўрлик кўрсатиш, табиат захираларидан оқилона фойдаланиш, уларни кўпайтириш борасида қайғуришга қаратилган амалий фаолиятнинг юксак кўрсаткичидир. Ана шу хислатларни ўзида акс эттира олган инсонни экологик тарбия эгаси деб аташ мумкин. Истеъмолдан ортиқча сувни исроф қилмаслик, сув ҳавзаларини ифлослантирмаслик, чиқиндиларни дуч келган жойга тўкмаслик, турар жойларни озода сақлаш, кўчат ва гулларни синдирмаслик ҳамда уларни экиш, ҳайвонларга ғамхўрлик қилиш, қушларни парваришлаш, хонадон ва хиёбонларни гулзорга айланттириш каби ҳаракатларни амалга ошириш экологик маданиятликнинг энг оддий кўринишлари ҳисобланади. Экологик таълим ва тарбия – инсонни табиатга қадам қўйган вақтдан бошлаб, бутун ҳаёти давомида табиатдан онгли равишда фойдаланиш, ёш авлодларни табиатга ҳурмат ва эътибор билан қарайдиган, табиий бойликларини кўпайтириш ҳиссини тарбиялаш, боғуроғлар, гулзорлар ташкил қилишга ундаш, одам қалбида яхши хислатлар уйғотишдан иборатдир. Экологик тарбия инсонда табиат, атрофмуҳитга меҳр уйғотиш, тежамкорлик хусусиятларини шакллантиришга қаратилган, табиатни муҳофаза қилиш ҳозирги замоннинг асосий масалаларидан бири бўлганлиги сабаб Инсон табиат билан узвий алоқадорликдадир. У табиат билан алоқа ва муносабатда бўлмасдан туриб, яшай олмайди. Инсон ҳаётини табиатдан, табиий бойликлардан айрилиқча ҳолда тасаввур этиш мумкин эмас. Ўзбекистон Республикаси биринчи Президенти Ислам Каримов экологик муаммолар хусусида фикр юритиб, шундай деган эди: «Асрлар туташ келган паллада бутун инсоният, мамлакатимиз аҳолиси жуда катта экологик хавфга дуч келиб қолди. Бунини сезмаслик, қўл қовуштириб ўтириш ўз-ўзини ўлимга маҳкум этиш билан баробардир»¹. Табиатни эъзозлаш, атроф-муҳитни муҳофаза этиш ҳақидаги йўл-йўриқлар аждодлармиздан асрлар оша маънавий мерос сифатида илҳом манбаи бўлиб келган. Табиатга меҳр одам дунёга келган пайтидан, гўдаклик чоғидан бошлаб унинг қалбига синга бошлайди. Табиатга меҳри кучли бўлган одамнинг элулусга, Ватанга бўлган меҳр-муҳаббати ҳам юксак бўлади. Таълим-тарбияда, айниқса, табиатни эъзозлаш ҳақидаги шарқона, ўзбекона таълим-тарбияда ҳикмат кўп.

Бунинг учун энг аввал кичик мактаб ёшидаги ўқувчиларни экологик жихатдан маънавиятли ёшлар қилиб тарбиялашимиз лозим. Экологик тарбия ўқувчиларда атроф-муҳит, олам ва одам, ҳайвонот ва ўсимлик дунёсига меҳр-муҳаббат муносабатларини шакллантиради. Ватанимизда экологик вазият ва экологик тарбияга мустақилликдан кейин катта эътибор қаратилган. Унга қадар эса Ўзбекистондаги экологик муаммолар эътиборга олинмаган. Шу сабабли мамлакатимиздаги экологик аҳвол бир қанча муаммоларни келтирмоқда. Бу муаммоларни ҳал қилишда экологик тарбия таълим тизимининг асосий йўналишларидан бирига айланди. Эндиликда атроф-муҳит, табиат бойликларига эътиборсиз бўлиш бутун сайёрага жиддий зарар етказиши мумкинлиги аниқ бўлиб қолди. Инсон билан табиат ўртасидаги муносабатлар муаммоларини ечиш зарурати туғилди. Шу баробарида экологик вазиятни соғломлаштириш асосий ишлардан бири бўлиб қолди. Бошланғич синф ўқувчиларида экологик маданиятни таркиб топтириш уларга табиат, атроф-муҳит билан қандай муносабатда бўлишни ўргатиш ва ташкил этиш таълим тизимининг долзарб масаласига айланди. Янги асрнинг баркамол кишиси ўзида экологик тарбия унсурларини ҳам намоён эта олиши замон талабидир. Экологик маданият – атроф-муҳит тўғрисида чуқур билим, табиатни асраш туйғусига эга бўлиш, ўсимликлар ҳамда ҳайвонларга нисбатан ғамхўрлик кўрсатиш, табиат захираларидан оқилона фойдаланиш, уларни кўпайтириш борасида қайғуришга қаратилган амалий фаолиятнинг юксак кўрсаткичидир. Ана шу хислатларни ўзида акс эттира олган инсонни экологик тарбия эгаси деб аташ мумкин. Истеъмолдан ортиқча сувни исроф қилмаслик, сув ҳавзаларини ифлослантирмаслик, чиқиндиларни дуч келган жойга тўкмаслик, турар жойларни озода сақлаш, қўчат ва гулларни синдирмаслик ҳамда уларни экиш, ҳайвонларга ғамхўрлик қилиш, қушларни парваришлаш, хонадон ва хиёбонларни гулзорга айланттириш каби ҳаракатларни амалга ошириш экологик маданиятликнинг энг оддий кўринишлари ҳисобланади. Экологик таълим ва тарбия – инсонни табиатга қадам қўйган вақтдан бошлаб, бутун ҳаёти давомида табиатдан онгли равишда фойдаланиш, ёш авлодларни табиатга ҳурмат ва эътибор билан қарайдиган, табиий бойликларини кўпайтириш ҳиссини тарбиялаш, боғуроғлар, гулзорлар ташкил қилишга ундаш, одам қалбида яхши хислатлар уйғотишдан иборатдир

Адабиётлар:

1. Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари. – Т.: «Ўзбекистон», 1997.
2. Тўхтаев А., Хамидов А. Экология асослари ва табиатни муҳофаза қилиш. – Т.: «Ўқитувчи», 1994.
3. Зиёмухаммедов Б. Экология ва маънавият. – Т.: «Меҳнат», 1997